

in Hispanos irruere decreverant, *Xi-*
*contecal*t generali Americanorum du-
ce arma tenente. Sed jam rebus paca-
tis, stabilitaque pace inter *Cortesium*
& magnos Tlaxcalensium exerci-
tuum Duces (erant enim isti jam-
pridem magni Imperatoris *Moctezu-*
mæ, & Mexicanorum inimici,) pro
prædictæ reconciliationis signo, in-
que gratitudinis argumentum, *Cort-*
tesius per pulchram Sanctissimæ *Mariæ*
imaginem cum Filio suo Jesu in ul-
nis, quam secum afferebat, donat
Principibus Tlaxcalensis die 25.
Septembris, anno 1519. ut istis esset
in præsidium & propugnaculum ad-
versus Mexicanos, atque Chololtecas
ipsorum hostes, cum quibus sæpè, &

Ferdinandus C. et s.
Tlaxcal. cos.
Indos suis
auxiliarios
dicit the-
sauro im-
ginis s. Ma-
ria bellari-
e: vulgo
la Conqui-
tadora.

*Tlaxcalæ, es
Indi Maria
invocatione
Ejus ima-
ginis auxi-
lio, suis ho-
stes sine ar-
mis expug-
nant.*

nuncupatus fuit *D. Laurentius de Var-*
gas. Hi omnes devotè Maria Deipa-
ræ colentes vultum, & eximio vene-
rantes cultu, posteà ejus nomine in-
vocato, & contra Mexiceos præva-
*luere hostes, & in *Chololtecas* impe-*
rium obtinuere, victrice auxiliante-

Judith c.5. que Maria. Exinde enim, ubicumque
vers. 16. ingressi sunt sine arcu & sagitta, &
absque scuto & gladio, Domina eorum
pugnavit pro eis & vicit. Temporibus
adventantibus, cum S.P.N. Francisci
Fratres duodecim, Novæ Hispaniæ
Apostoli, Præfatos Duces & Cazi-
ques ad Sacram Evangelii doctrinæ
instructionem receperissent, illi tan-
quam suis magistris & primis Sancti
Evangelii ministris, præfatam *Maria*
parvulam obtulerunt imaginem, ut
suo in Templo excellentiori serva-
rent cultu. Hæc igitur *Maria* Bella-
tricis imago usque hodiè (ut credi-
tur) visitur atque colitur universi
populi applausu in Conventu nostro
Sancti Francisci civitatis Angelo-
rum, sub invocatione *S. Mariae Bella-*
tricis, vulgo *la Virgen Conquistadora*.
Præfatam traditionem videsis in au-
thenticis tabellis & actis Civitatis
Tlaxcale, sub anno 1582. ad 4. idus

Tlaxcal. thenticis tabellis & actis Civitatis
Civitatis Tlaxcale, sub anno 1582. ad 4. idus

Augusti , tunc factis ad preces R. P.
Didaci Rangel , prædictæ civitatis
Tlaxcalensis Conventus Guardiani.
Et innuit etiam Historiator Castillo
cap.77. sua Historiae.

Adhuc *Cortesius* invictissimus de-
bellator ab inceptis præliis, zelo sub-
jugandi Americanos Indos Christiano-
rum vexillis, non desistebat, quo-
tidiè magnis laboribus & ærumnis
idola è supernis deturbans locis, sub-
vertendo populos rebelles *Mexicano-*
rum, cùm offendit plagam cum His-
panorum militibus quadringentis.
Castra figit juxta Mexiceas paludes,
immò *Mexicum* intrat: sed ab innu-
meris sagittariis ex toto *Cortesius* pro-
fligatus, de nocte fugiens cum paucis
relictis militibus, die 10. Julii anno
1521. sese recepit in vicinos *Mexico*
colles per milliaria ferram ab ea ure-

colles, per millaria leptem ab ea distantes, nuncupatos de Totoltepec, nempe *Azium collis*, quem hodie
be distantes, nuncupatos de Totoltepec, nempe *Azium collis*, quem hodie
Anno 1521.

et, nempe *Acum colis*, quem nocte
vocamus el cerro de N. Señora de los
Remedios: ubi per aliquot noctis ho-
ras quiescentes, & iterum qui reliqui
fuerant & saucii in unum collecti,
se se mutuo exhortabantur ad præ-
lium. Consilio inito, fugere in *Tlax-*
calensem iterum provinciam decer-
nunt, non recto, sed inverso cir-
cumeuntes tramite per vicinos po-
pulos *Quahuitlan*, *Otompa*, &c. Fa-
ctum est autem illis de mane exeun-
tibus, benè ad bellum animo & armis
paratis, ecce quidam miles, inimico-
rum timore, & ne Dei Arca ab allo-
phyllis caperetur, quandam *Divæ*
Mariæ suo cum puerulo JESU in si-
nistro brachio ejus sedente, imagi-
nem parvulam, quam secum abscon-
ditam attulerat ex Hispaniis, abdere
sub plantula satagit, & illam sub *Metl*
frutice, quam nos Hispanè dicimus
Maguey, accuratè recondit. Pergit
cum *Cortesio* miles in campum, &
Mexicani, convocatis vicinis populis
Tlacopa, *Axcapotzalco*, & *Totoltepec* Bellum du-
aliquibus incolis, cruenter & valide
nimis inseguuntur Hispanos usque rissimum in-
ad planitem, quæ decurrit inter *To-*
tomehuacan & *Otompan*, ubi Ameri-
canorum castra certamen offerunt
Europæis. Isti satis vexati ab Indis
neutiquam multitudini sagittario-
rum cedunt, sed servato ordine mi-
litari, & invocato Christi & *Maria*
nomine & auxilio, in ingentem ir-
raunt

Maria DEBBORA mystica, &c. 133

ruunt Americanorum exercitum die
14. Julii anni 1521. & ab istis trium-
phantibus nostri inenarrabilem, ac om-
ni quasi in saeculo invisam obtinue-
runt victoriam, visibiliter eos adjū-
vante è cœlesti regione Deiparâ Ma-
riâ, quæ immensos lucis jaculando
radios, ejiciendoque in Americano-
rum oculos suis sacris manibus pul-
verem, ac in ipsos eorum retorquen-
do sagittas, immensam supra modum
Indorum fugavit multitudinem, &
victoriam glorioissimam dedit suis
Christianis militibus. Palati in Me-
xicum se recipiunt gentiles, ac præ-
sentiam sui Domini Guatemuz peten-
tes, ipsum adversus eos furestentem
& stomachatum placare curant dicen-
tes, se vidisse in suprema regione aë-
ris quandam in ipsis armatam femi-
nam, et si parvulæ staturæ, irruere,
radios immensi luminis mittere, im-
mò & pulverem, quibus ipsis obcæ-
cavit, & impotentes effecit ad præ-
lium. Ita testati sunt nonnulli magni
Guatemuz duces potentissimi & vali-
di, ut innuit illius temporis propug-
nator Historiographus capite 128. Ex
hisce Ducibus Guatemuz, sive ejus
primarii exercitus ex militibus unus
erat collis Totoltepec, quem hodiè,
uti jam diximus, communiter appella-
mus *el cerro de Nuestra Señora de*
los Remedios, habitator dictus *D.Ze-*
quahutzin, posteà nuncupatus *D.*
Joannes del Aguilæ: is cum aliquan-
do recreationis, venationis, aut be-
neficii suarum plantarum causâ, per
monticulum arboribus plenum am-
bularet, casu (melius dicam divinâ
permissione) incidit in plantulam
Maguey, sub qua miles ille Hispanus
Virginis *Maria* effigiem occul-
tarat. Statim *Zequahutzin* illius mag-
ni prælii recordatus, agnovit hanc
imaginem illius esse feminæ, quæ in
Otompali planicie eos injecto pulve-
re obcæcarat, atque nimio pavore
perterritos profligarat. (Hujus *Ze-*
quahutzin viri historiam omitto, om-
niaque colloquia, quæ cum Deipara
Virgine habuisse communiter refer-
tur:) idecircò ipsam magna cum re-
verentia exceptit effigiem, ac domi
suæ, sui more cultus, quotidie dele-
ctabili fumigabat suffitu.

pec imaginem miraculosissimam coli-
mus, communiter nuncupatam *Nue-
stra Señora de los Remedios*, à Me-
xici civitate octo circiter millia dissi-
tam, sive duas per leucas cum dimi-
dia, à milite Hispano in has Ameri-
canas adductam fuisse regiones. De
ipsa enim loquens R. P. Ludovicus
Cisneros, Ordinis S. Mariæ de Mer-
cede, in Mexicana Academia Ves-
pertinæ Theologiæ Cathedræ Mode-
rator, in libro de istius Deiparæ Vir-
ginis antiquitate, lib. 1. cap. 6. fol. 25.
col. 2. sic fatur: *Dicen pues, que truxo*
à esta Santa Imagen un Soldado de los
que vinieron con el Marques del Valle
à la Conquista. Similiter ex dictis li-
quet, inter tot miracula, quæ quoti-
die hæc Sacra Virginis de los Reme-
dios Imago operatur, primum ac cele-
berimum fuisse, Americanas acies
debellasse, obcæcasse gentiles, ce-
lebratissimamque suis dedisse victo-
riam, lucis jaculando radios, ac pul-
verem in faciem, oculosque jaciendo
Indorum. Demonstrat hoc pictura &
magna tabula, quæ sita est in ordine
tertio miraculorum Deiparæ, sinistrâ
manu intrantibus in sacrum ejus Sa-
cellum. Quid mirum? si *Maria* suo
nomine interpretatur *Faculatrix*, si
ve *Projiciens* (pulverem dicam) ut
jam deditus suprà, num. 176. Au-
diendus est jam datus Cisneros lib. 1.
sua Historiæ, capite 2. fol. 8. col. 1. & 2.
ubi sic habet: *La Hermita, que los*
primeros Espanoles llamaron de la
Victoria, es la que despues llamamos
Nuestra Señora de los Remedios. Esta
Señora vestida de luz, parte con los ra-
yos de ella, parte con tierra, que les
arrojaba à los ojos, los cegaba, &c.
Etenim si olim tempore *Debbore* de
cœlo dimicatum est, & stellæ manen-
tes in ordine suo adversus Sisaram
prælatæ fuerunt: tempore hujus
Novæ-Hispaniæ obsidionis etiam de
cœlo dimicatum est, stellarumque
Regina manens in ordine suo (est
enim *Maria* sicut castrorum acies or-
dinata,) contra idololatras pugnavit
Americæ. Facta enim *Maria* suorum
Christianorum dux, & validissima
debellatrix, excæcatos pulvere Indos
modò fugabat, modoque in Cortesii
castra, et si invitox, viatos tamen ipsa

9. Habemus igitur ex dictis, nostram hanc, quam in vertice collis Totolte-

Fr. Ludpr.
Cisneros.

Maria quo
in bello ver
jaculatrix
& projic-
cens pul-
verem vis-
fuerit

5 Idem:

四

134 Pars I. Illustratio XI. Panegyrica.

Pharsalia certamine contra Pompeium, pro victoria Cæsaris & Antonii, de quo sic Lucanus lib. 6. civil. belli, à versu 296. de Cæsarianis fugatis scripsit:

*Cæsar ut miles glomerato pulvere
victus*

*Ante aciem, cæci trepidus sub nube
timoris*

*Hostibus occurrit fugiens, inque ipsa
pavendo*

Fata ruit, &c.

Sic etiam pulvere potentissimi Annibalis exercitus Romanos in Hispaniam à Pompeio adductos debellarunt atque vicerunt, eodem canentano lib. 4. à vers. 766.

Terraque soluta

*Quantus Bistonio torquetur turbine
pulvis,*

*Aëra nube sua texit, traxitque te-
nebras.*

*Ut verò in pedites fatum miserabile
belli*

*Incubuit; nullo dubii discrimine
Martis*

*Ancipites steterunt casus, sed tem-
pora pugna*

Mors tenuit, &c.

Nullo igitur dubii discrimine Martis (pro Martis) Dei Mariae, exinde ancipites steterunt Hispanorum bellorum eventus; sed tempora pugnae Americanorum mors tenuit, sed tenuit ad spiritalem vitam, quæ felicior fuit in ipsis Gentilium subjugatione ad Christi fidem, & ad Evangelii suavissimum jugum. Pulvere etiam medio flamme venti in hostes Characitanos Hispanæ populos emissos, Quintius Sertorius faciliter expugnavit, ex Plutarcho in Sertor. Quin etiam de ipso Deo legimus, diffuso in Judeos sibi ingratos (Nabucio contra illos pugnante) pulvere triumphavit: quod & de Maria intelligi, ex eodem textu mox dando, juxta memoratam nostræ Americae historiam, haud difficile colligi valet. Textus ille Abacuc c. 1. vers. 10. quem ad litteram de Chaldaeorum Rege interpretantur Autores, & quem de potentissimo Rege Deo, alio in sensu exponi non repugnat, sic juxta Hebraicam litteram reperitur & legitur: *Et ipse (vel ipsa) de regibus triumphabit. Ipse (vel ipsa) omnem munitionem irridebit, & coacerabit pulverem, & ca- piet eam.* Hanc Dei fortitudinem, & hoc in Chaldaeorum præliis strategia Theodoretus supremo etiam cæli Deo propugnatori tribuit, ad ipsius laudem triumphi: siquidem pulveris inspersione flatu oppositi venti factâ, oculos suorum hostium rebellium exercitat, ac illorum nares, faucesque pulvere offuscanis evincit & enecat ipse Deus, vel ipsa Maria: nam pronomen illud Hebraicum נָתַן, Hu, aquæ significare solet idem, ac ipse, ipsa, vel ipsum, ut in Hebraicis docent periti ad caput 3. Genesios, vers. 15. Ideo de Deipara possimus cum Propheta enuntiare, non solum de futuro, sed etiam de præsenti: *Et ipsa de regibus triumphat: ipsa omnem munitionem irridet, & coacerbat pulverem, ut capiat hostes.* Concinne pro occasione noster scribebat Bernardinus de Bustis part. 9. Marialis, serm. 1. assimil. 5. hæc, Beata Virgo Maria non in futurum, nec solo verbo, sed facto pugnat. Uti hodie etiam videre est in Australi regione Qumana, cuius Virginis pugnatrixis aspectu Qumanagata capti, ad Ecclesiæ caulas suavissimè reducuntur.

Victorias Mariae de præterito tempore enarrant quotquot' ejus Imaginis & invocationis in præliis experiuerunt auxilium, & in sanguineis ac durissimis certaminibus & pugnis juvamen. Referant Mariae triumphos jam suprà relatus Narres contra. Totilam Gothorum regem: Theodorus frater Heraclii adversus Sainum: contra Razatem Heraclius: adversus Alhenam Pelagius primus: in Saracenos Tharsos impetus Andrea Basili Imperatoris ducis: Arturus Britto Rex Angliae suo contra Bedonicos triumpho: adversus suos Joannes Emmanuel Comnenus. Clamitent Mariae trophyæ contra Ugros Henricus Baiororum regulus, ejusque copiarum dux fortissimus Retho: contra Ismaelitas Alphoncus VIII. adversus Mauros Sanctissimus Ferdinandus: tertius Castellæ Legionisque Rex, Joannes Austriacus Hispaniarum Princeps, bello contra Turcas naval: Mercurius Sanctus jam æthera tenens, contra Julianum apostamat: Carnotenses cives contra Rollonem Danum pyram: Constantinopolis urbs non semel in

Lucanus.

Idem.

Plutarch.

Abacuc
cap. 1. ex
Hebreo
fonte.

bit, & coacerbat pulverem, & ca- piet eam. Hanc Dei fortitudinem, & hoc in Chaldaeorum præliis strategia Theodoretus supremo etiam cæli

Theodot.

Deo propugnatori tribuit, ad ipsius laudem triumphi: siquidem pulveris inspersione flatu oppositi venti factâ, oculos suorum hostium rebellium exercitat, ac illorum nares, faucesque pulvere offuscanis evincit & enecat ipse Deus, vel ipsa Maria: nam pronomen illud Hebraicum נָתַן, Hu, aquæ significare solet idem, ac ipse, ipsa, vel ipsum, ut in Hebraicis docent periti ad caput 3. Genesios, vers. 15. Ideo de Deipara possimus cum

Propheta.

Propheta enuntiare, non solum de futuro, sed etiam de præsenti: *Et ipsa de regibus triumphat: ipsa omnem munitionem irridet, & coacerbat pulverem, ut capiat hostes.* Concinnè pro occasione noster scribebat Bernardinus de Bustis part. 9. Marialis, serm. 1. assimil. 5. hæc, Beata Virgo Maria non in futurum, nec solo verbo, sed facto pugnat. Uti hodie etiam videre est in Australi regione Qumana, cuius Virginis pugnatrixis aspectu Qumanagata capti, ad Ecclesiæ caulas suavissimè reducuntur.

Bernardinus de Bustos.

180.

Victoria
Mariae au-
xilio parva,
nonnulla
memoran-
tur.

135 Maria DEBBORA decantante, &c.

in Saracenos, anno 2. Leonis Isaurici Imperatoris: nostra America, Mexicus nostra, nostra Hispania, aliæque apud Peruanos populos innumeræ viætrices provincie. Peroremus igitur Sanctam Deigenitricem Mariam, sacram Bellonam nostram, Divinam Palladem, aut Minervam, verbis S. P. N. Bonaventuræ in Psalterio Minoris, quinquagena 3. sic fantis:

*Ave Virgo maris Stella,
Dona vires, doce pralia,
Fac me dote praliari,
Et ne sinas expugnari. Amen.*

ILLUSTRATIO XII. PANEGRYCA.

Ad illa Debboræ præminentis verba ex Libro Iudicum, cap. 5. vers. 4. Terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.

Maria in terræ siccitate, corporumque & animarum infirmitate exorata, tanquam fœcundissima nubes, pluvias & imbres ad salutem copiosè depluit, præstans ut fons puteusque, fluenta dulcia; quos dum pro nostris piaculis nos inundare dignoscit, ipsa detinet, & veluti Aquilonaria aura, exsiccat, cùm perflat.

VICTORIA obtentâ ab Israëlis populo de exercitu Chananaeorum, & horum non modò fugatis per Debboram & Baracum cuneis, sed etiam castrorum Jabini occiso à Jahele duce Sisara, in gratitudinis argumentum, & in gratiarum actionem, compositum à se ipsa epinicium Debboræ canit. Unde refricens hîc Debboræ portenta Israëlitis patrata per Moysem, & al ludens ad egressum Hebraeorum de Ægypto, historiam hanc altius repetens, motam fuisse testatur terram, cœlumque distillasse è nubibus aquis, cùm transiret populus per Seir. Ait enim Debboræ de illo in Sinaë factò prodigio: *Terra mota est, cœli*

Judicum
cap. 5.

que ac nubes distillaverunt aquis. Chaldaæ sic legit: *In offensione glorie tua super terminos terra Edom, cœli stillaverunt pluviam.* Setabitanus sic trans Malvenda, stultus: *Terra concussa est, etiam dense nubes guttaverunt aquas.* Hinc postea Psaltes, assumens etiam Debboræ verba, ad recolenda miracula Dei suo Psalm. 67.

67. vers. 9. sic: *Terra mota est, etenim cœli distillaverunt à facie Dei Sinai,* Cajetanus.

à facie Dei Israël. Cajetanus Debbo ra expendens verba, scribit: *Pluviae date mirabiliter populo significantur.*

Idcirco David vers. sequenti 10. pra citati Psalmi, sic pergit: *Pluviam vo luntariam segregabis Deus hereditati*

tua: & (si) infirmata est, tu verdè per fecisti (pro sanasti) eam. Si enim Debboræ præfatis suis verbis ad litteram commemorat miracula è cœlis facta tempore Moysis, in commotione terræ, in cœlorum ac nubium stil latione, quasi Deo rependens gratias, non solum pro parte de Chananais viætria, sed etiam pro pluviosis mirabiliter (ut ait Cajetanus) suo, olim

populo concessis; absque ulla sensu commixtione habemus Debboram allegorico sensu mirabilia ab ipso facienda Deo, mediante suo prototypo Maria Deiparæ, præciniuisse.

Debboræ enim mystica Maria, ex infrâ dandis, *Terra est, Cœlum est.*

Nubes pluviarum est. Maria igitur, terra mota est ad misericordiam inveniatur ipsam, sicut motus misericordia fuit cœlestis ille Pater, filii

Luce c. 15. prodigi misericordiam attendens, Luce 15. vers. 20. Cœlum rorans & stillans

Deum ipsum Maria est: quid quod & pluviarum temporalium sit mystica Nubes? Audi Joannem Geometram hymno 2. sub finem, sic canentem:

Salve cœlum, quod stillat sacra & ampla fluenta,

Quæ mundus mundus gaudet, & omne genus.

Et S. N. Bonaventura tom. 6. in suo Psalterio minori, quinquagena 2. sic

Mariam salutat: Ave Nubes pluvialis. Hinc est, quod ipsummet Marie

nomen, tum ex Hebraico, tumque ex Syriaco & Arabico fonte, teste Edmund.

Edmundo suo in Heptaglotto, in ra dice וְ, vel מִנְתָּה, sonat Stilla ma

ris, Domina maris, ad excitandam pluviam: in pluviam dissolvens, scili

cet

Debboræ
futura mi-
rabilia per
Mariam
sæpienda
suo in epini-
cio com-
morata.

Joan.
Geom.

Maria est
cœlum stil-
lans & plu-
vialis Nu-
bes.

S. Bonav.

Et S. N. Bonaventura tom. 6. in suo Psalterio minori, quinquagena 2. sic

Mariam salutat: Ave Nubes pluvialis. Hinc est, quod ipsummet Marie

nomen, tum ex Hebraico, tumque ex Syriaco & Arabico fonte, teste Edmund.

Edmundo suo in Heptaglotto, in ra dice וְ, vel מִנְתָּה, sonat Stilla ma

ris, Domina maris, ad excitandam pluviam: in pluviam dissolvens, scili

cet